

Taalbeleid in de 1B-klas

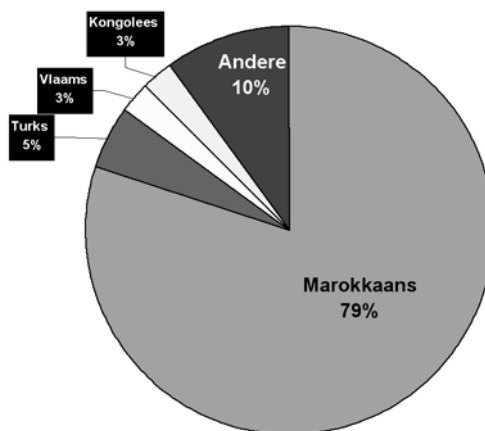
Veerle Boyens & Luc Wyns

Taalbeleid, net als elke andere vorm van beleid, werkt pas als het in de klas voelbaar is. In deze bijdrage willen we een voorbeeld van een goede praktijk aanreiken vanuit een zeer specifieke context: een multiculturele school in een multiculturele omgeving. Taalbeleid en taalondersteuning worden hier uitgebouwd vanuit de werkvormen in de les, waarbij optimale taalvaardigheidsontwikkeling mogelijk wordt gemaakt. Tegelijkertijd worden er ook op verschillende andere terreinen doelen gerealiseerd.

PROFIEL VAN DE SCHOOL, DE OUDERS EN DE LEERLINGEN

Jnstituut Maris Stella/Sint-Agnes is een tso/bsso-school met studierichtingen uit de zachte sectoren Handel, Verkoop, Mode, Verzorging en Sociaal-Technische Wetenschappen. Er is ook een OKAN-afdeling (OnthaalKlas voor Anderstalige Nieuwkomers). De school is gelegen op twee vestigingsplaatsen in hartje Borgerhout.

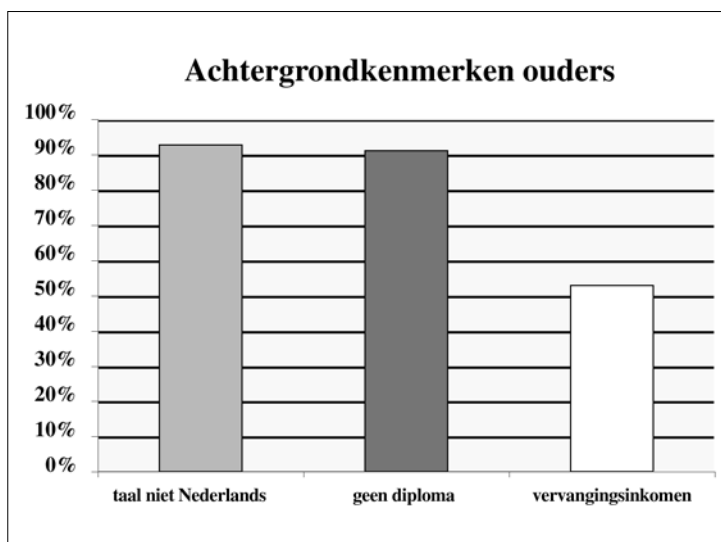
Om het profiel van de ouders te schetsen, verwijzen we naar gegevens verzameld bij het begin van het schooljaar 2004-05. Het taartdiagram (figuur 1) spreekt voor zich: 3% van de ouders is Vlaams, 3% Kongoles, 5% Turks, 79% Marokkaans en 10% heeft een andere nationaliteit.

FIGUUR 1

Bekijken we de achtergrondkenmerken van de ouders tegen het licht van de GOK-indicatoren (figuur 2), dan blijkt dat 96% van de leerlingen in de eerste graad van de A- en de B-stroom doelgroep leerlingen zijn. De meeste 1B-leerlingen komen uit het 5de leerjaar van het basisonderwijs, sommigen

uit het bijzonder lager onderwijs en enkele zijn ex-OKAN-leerlingen. Steeds meer ondervinden we dat deze leerlingen een niet te onderschatten taalachterstand hebben op het vlak van schoolse taalvaardigheid: tekstbegrip, informatieverwerking, woordenschatverwerving, functies in zinnen, enz.

FIGUUR 2

TAALBELEID – SCHOOLBELEID – INTEGRAAL BELEID

TAALSTEUN IN 1B NODIG?

Vanuit de vaststelling van de beginsituatie is al enkele jaren geleden gekozen voor de uitbouw van een GOK- en taalbeleid dat geïntegreerd is in de schoolwerking. Voor die werking beroepen we ons op de volgende doelstellingen van taalbeleid in GOK:

- ☐ leermotivatatie en leerwinst verhogen;
- ☐ luisteren, spreken, schrijven en begrijpend lezen in functionele contexten bevorderen;
- ☐ de leerlingen de mogelijkheid geven om

sociale en culturele vaardigheden te ontwikkelen, een optimale studiekeuze te waarborgen, een positief zelfbeeld en sociale competentie bij leerlingen te stimuleren, de betrokkenheid van ouders en leerlingen bij het schoolgebeuren te verhogen.

Om gericht aan de taalproblemen en -achterstanden van onze leerlingen te kunnen werken, hebben we een aantal jaren geleden gekozen voor de integratie van Nederlands en mavo (NEMA) in de B-stroom.

In NEMA werken we via de inhoud en de thema's aan de ontwikkelingsdoelen van mavo en realiseren we via de werkvormen de ontwikkelingsdoelen voor Nederlands. We hebben in de B-stroom bewust de keuze gemaakt voor actieve werkvormen die meer kansen geven tot taalvaardigheid-ontwikkeling bij onze leerlingen en die ruimte scheppen voor differentiatie en gerichte ondersteuning.

We concentreren ons met het ganse team op het verminderen van de schoolse taalachterstand. Dit kan alleen maar lukken als alle leerkrachten hier doelgericht aan werken. Via de leerlingenbegeleiding en in samenwerking met het CLB verwerven we inzicht in de taalachtergronden en de taalverwerving van onze leerlingen. We zoeken naar een talig leerlingvolgsysteem en plaatsen de talige vorderingen bij leerlingenbesprekingen op de agenda. Bij de studiebegeleiding informeren we elkaar over de taalaanpak in de verschillende lessen en we gebruiken meer leerteksten als uitgangspunt voor het aanbod van nieuwe leerstof. De leerkracht Nema heeft een coördinerende rol. We ontwikkelen een toegepaste leesaanpak en werken samen met de buurtbibliotheek. In de school worden, in samenwerking met het Centrum voor Volwassenenonderwijs, ook extra taallessen aangeboden voor ouders, familieleden en mensen uit de buurt die ouder zijn dan 18 jaar.

SCHOOLBELEID: WERKING EENHEDEN

Om de afstemming en de samenwerking tussen de leraren te ondersteunen, wordt in onze school gewerkt met kernteams: eenheden. Eenheden zijn graadgebonden teams verdeeld over de twee vestigingsplaatsen. Alle leerkrachten behoren tot een eenheid, namelijk die eenheid waar ze het meeste uren lesgeven. Via een regelmatig

overleg (van wekelijks tot maandelijks) concretiseren en realiseren deze eenheden het beleid van de school. De eenheid in de eerste graad bso vergadert wekelijks en de leden zijn op eenzelfde moment vrijgeroosterd. Steeds staan de volgende items op de agenda:

- pedagogisch beleid (bespreking agendapunten uit de algemene coördinatievergadering);
- taalbeleid;
- projecten;
- leerlingenbegeleiding;
- leerlingenbetrokkenheid;
- ouderbetrokkenheid;
- varia.

TAALBELEID: IN DE KLAS

Het onderdeel 'taalbeleid' krijgt in het geheel een belangrijke plaats: in de eenheidsvergadering wordt een planning opge maakt en ongeveer maandelijks wordt een ander onderdeel van taalbeleid besproken (zie bijlage 1 voor een voorbeeld). Mogelijke aspecten:

- lesstructuur;
- activering van de voorkennis (ook buitenschoolse kennis komt aan bod);
- tekstbegrip;
- schematische samenvattingen;
- moeilijke woorden in contexten;
- vragen bij vakteksten;
- bordgebruik;
- huiswerk.

We bespreken en evalueren ook methodieken om de schoolse taalvaardigheid te optimaliseren: CLIM (Coöperatief Leren In Multiculturele groepen), hoekenwerk, actieve werkvormen, enz. We onderzoeken bruikbare strategieën. We stellen ons de volgende vragen:

- Wat willen we bereiken?
- Wat zijn de struikelblokken?
- Welke methodieken gaan we bestuderen? (Zelfstandigheid en activiteit staan centraal.) We richten ons op vraaggestuurde nascholing.
- Hoe optimaliseren we de communicatie tussen de leerlingen en de leerkrachten? (observeren, lesmaterialen bewerken,...) Leren leren en sociale vaardigheden ontwikkelen zijn belangrijke uitgangspunten in de eerste graad bso.
- Waarop letten we bij de evaluatie?

We maken afspraken om de verticale doorstroming te bevorderen.

INTEGRAAL BELEID

Enkele jaren geleden stelden we op de speelplaats nogal wat pesterijen vast en uitingen van onverdraagzaamheid van de

leerlingen van de B-stroom aan het adres van de OKAN-leerlingen. Werken aan verdraagzaamheid en omgaan met diversiteit werd dan ook een van onze werkpunten waaraan we via projecten wilden werken. De OKAN-leerlingen worden actief bij een aantal projecten betrokken. Op deze manier realiseren we tegelijkertijd doelen op het gebied van de vakoverschrijdende ontwikkelingsdoelen (burgerzin, sociale vaardigheden), op het gebied van GOK (taalvaardigheid en socio-emotionele en socio-culturele problemen), op het gebied van taalbeleid (door te werken aan taalondersteuning voor de reguliere B-stroom leerlingen én de OKAN-leerlingen), op het gebied van ICT-integratie in de lessen en op het gebied van de ontwikkelingsdoelen Nederlands en mavo. Om deze werking meer kansen op slagen te geven, worden ook de ouders en de buurtwerking zoveel mogelijk bij de projecten betrokken.

VOORBEELDPROJECT IN 1B: 'DE WERELD, MIJN DORP'

UITGANGSPUNT

We gaan er van uit dat de leerlingen in gespreksgroepen en groepswork veel van elkaar kunnen leren door een opdracht of een probleem vanuit eigen kennis en ervaring met elkaar te bespreken. De leerlingen krijgen de kans hun woordenschat uit te breiden door zoekende formuleringen met de meningen en de taal van anderen te confronteren. Taal wordt meer en meer een middel van kennisverwerving: al pratend en in onaffe zinnen en vage woorden – leden van de groep nemen hiermee genoegen in tegenstelling tot de 'klassieke' leraar – worden concepten in woorden gevat. De rol van de leerlingen en de leerkracht wordt anders ingevuld: de leerkracht stelt niet langer controlevragen waarop hij al(leen) het antwoord weet en de leerlingen kunnen via hun vragen en bedenkingen het leerproces sturen.

WAT WILLEN WE?

- ✖ Taalvaardigheid bevorderen: we willen meer kennis en taalvaardigheid in de zaakvakken ontwikkelen. Leerlingen zijn niet vaardig in formeel taalgebruik, dus moeten we hen helpen daar vaardig in te worden;

- ✗ Motivatie versterken;
- ✗ ICT: informatie opzoeken en verwerken, werken met Word, aantrekkelijke lay-out,...;
- ✗ Samen feesten om de samenhang te bevorderen en vooroordelen tegenover OKAN-leerlingen weg te werken.

HOE ZIT HET PROJECT IN ELKAAR?

In het begin van de maand mei wordt een project opgezet met de leerlingen van 1B en de OKAN-leerlingen. Het project is een toepassing op kennis, vaardigheden en attitudes waarvan gedurende dat trimester is gewerkt in de thema's 'reizen en verkeer', 'met de kaart op stap', 'de tijd', enz. door middel van CLIM-werkvormen.

In de eerste plaats zijn het de leerlingen van 1B die het project uitvoeren, maar ze werken op sommige momenten samen met leerlingen van de onthaalklas. Het project vindt plaats tijdens de lessen Nema, wetenschappen, handvaardigheid, PO en MO. Er is ook ondersteuning van de leraar TO. Ook de ouders van de leerlingen proberen we bij het project te betrekken.

Het project bestaat erin dat de 1B-leerlingen een eindwerk maken in NEMA over de landen waar de OKAN-leerlingen vandaan komen. De voorbereiding neemt ongeveer anderhalve maand in beslag. De coördinatie berust bij de leerkracht Nema. Daar worden afspraken gemaakt over de inhoud van het project en de hele opzet.

STAP 1: *Met Quinten op de koffie*

Vooraleer de leerlingen van 1B in gesprek gaan met de OKAN-leerlingen is er eerst een gesprek met de OKAN-coördinator, Quinten Noppen. In dat gesprek wordt wat meer informatie gegeven over de achtergrond van deze leerlingen: wie zijn ze? Waar komen ze vandaan? Waarom zijn ze hier? enz. In dit gesprek wordt de context geduid en specifieke woordenschat (nationaliteit, economische vluchteling, thuistaal, enz.) aangereikt.

STAP 2: *Interview op de overloop*

Tijdens de lessen Nema wordt een interview met de OKAN-leerlingen voorbereid: wat wil je te weten komen? Welke vragen kan je dan stellen? enz. Als extra ondersteuning worden er ook werkkaarten gemaakt die geplastificeerd worden zodat ze herbruikbaar zijn (zie bijlage 2). Per twee interviewen de 1B-leerlingen dan een OKAN-leerling over zijn achtergronden en over zijn thuisland. Ze kiezen landen waar ze zelf weinig over weten.

STAP 3: *Groepswork*

Per 2 stellen ze zich een aantal doelen en vergelijken die met de doelen van de leerkracht. Via een open klassengesprek worden de doelen uitgebreid en worden prioriteiten gesteld. Mogelijke werkwijzen worden besproken, er wordt een planning opgemaakt en de taken worden verdeeld. De leerlingen moeten veel overleggen met elkaar en tot een vergelijk leren komen.

Dan gaan ze aan de slag: informatie verzamelen via de bibliotheek en via internet (rekening houden met verstaanbare info). Titel, schrijver en uitgeverij worden onmiddellijk in de klassencomputer opgeslagen. Zo kunnen de leerlingen van de volgende jaren daarop verder bouwen. De leerkracht geeft tips over websites (zie bijlage 3 voor enkele interessante sites), werken met Encarta, titels bib, enz. In het computerlokaal leren ze werken met zoekmachines, Word wordt toegepast (in de lessen TO wordt hier ook aandacht aan besteed). Het volgende probleem is het samenbrengen en selecteren van het bruikbare materiaal. Ook hier wordt weer ondersteuning gegeven door de leerkracht aan de hand van gerichte vragen, een vragenblad dat leerlingen zelfstandig kunnen hanteren. Verder nemen zij beslissingen over hoe zij het best hun land zullen presenteren.

STAP 4: *Presentatie*

Het resultaat van dit project wordt op twee manieren gepresenteerd. Een eerste presentatie gaat over de inhoud: leerlingen delen hun informatie met anderen (medeleerlingen, OKAN-leerlingen, directie, ouders, enz.). Dat gebeurt onder andere aan de hand van een quiz of een kruiswoordraadsel. De tweede presentatie is er een van samen vieren om de band tussen OKAN-leerlingen en reguliere leerlingen te verstevigen. Dat gebeurt aan de hand van typische gerechten van de verschillende thuislanden die samen met de ouders bereid zijn. Ook hiervoor is iedereen uitgenodigd.

STAP 5: *Evaluatie*

Omdat dit een evaluatieproject is, wordt er natuurlijk geëvalueerd: door de leerkrachten en door de leerlingen, elkaar en zichzelf (zie bijlage 4). In het kader van dit project wordt geëvalueerd hoe vaardig de leerlingen zijn voor ICT en voor de vakoverschrijdende eindtermen op gebied van leren leren, burgerzin, sociale vaardigheden en milieu-educatie. Verder wordt het product ook aan een evaluatie onderworpen, en ten slotte worden de leerlingen geëvalueerd op hun vaardigheid om in team aan een opdracht te werken.

Veerle Boyens & Luc Wyns
p/a Instituut Maris Stella/Sint-Agnes
Turnhoutsebaan 226
2140 Borgerhout
luc.wyns@pandora.be

BIJLAGEN

BIJLAGE 1: Taalbeleid in de eenheidsvergaderingen

TAALBELEID EENHEIDSVERGADERING 01.02.05

DUUR: ongeveer 20 minuten

INHOUD

- De leerlingen lezen hun opdrachten niet. Waaraan merk je dit? Wat doe je eraan?
- Wat merk je van het gebruik van lidwoorden? Schrijf enkele frequent voorkomende fouten op.
- Zinsbouw: Waarmee hebben ze het meest last? (Gebruik van de tijden, enkelvoud meervoud,...)
- Merk je iets aan het gebruik van hoofdletters en leestekens?
- Luisteren: Welke strategie gebruik je om opdrachten te laten 'doordringen'?
- Gebruik je regelmatig teksten tijdens je lessen? Hoe?
- Wat doe je om ervoor te zorgen dat de leerlingen hun lessen grondig leren?
- Bespreek je toetsen en fouten met de leerlingen? Hoe?
- Welk onderwerp zou je graag uitwerken via hoekenwerk?
- Wat doe je aan instructietaal? (Instructie dubbel onderlijnen; instructies op de rechterkant van het bord schrijven; instructies in werkbladen dubbel onderlijnen; bespreken; extra aandacht agenda, bordschema, gebruik van bepaalde kleuren, werken met kaders,...)

WERKVORM

- Per 2 bespreken, 1 maakt het verslag

BESLUIT

- Conclusies doorgeven aan Veerle
- In het verslag: algemene conclusie + werkpunten

OPDRACHT

Breng op de volgende eenheidsvergadering een korte lesopdracht mee. We gaan per 2 uitzoeken wat de hinderpalen zijn, welke motiverende opdrachten we eraan koppelen enz.

BIJLAGE 2: Voorbeelden van werkkaarten

WERKKAART 'DE WERELD, MIJN DORP'

- ⇒ VOORBEREIDING: Verzamel wat je nodig hebt. (Ben je niets vergeten?)
- ⇒ WAAR? In de bib, op internet. (Zorg ervoor dat je de informatie zelf verstaat; geen moeilijke wetenschappelijke teksten; gebruik de lees-, schrijf- en moeilijke woordenkaarten.)
 - Hoe heet het land?
 - Hoe groot is het?
 - Hoeveel mensen wonen er?
 - Hoe heet de koning of president?
 - Welke godsdienst?
 - Munteenheid?
 - Vertel iets meer over planten en dieren.
 - Zoek een liedje of een gedichtje uit dit land.
 - Zoek info over het onderwijs.
 - Wat zijn de grootste problemen?
 - Zoek een typisch recept uit dit land.
 - Verzamel kledij, instrumenten, cd's, foto's, handwerk, schilderijen, vlaggen,...
- ⇒ UITVOERING (Steek dit netjes in een A4-kaft.)
 - Maak een voorblad: in het midden de naam van het land met 'Word art'(24), onderaan rechts (Arial 12) naam+voornaam, klas, schooljaar, eindwerk Nema
 - Inhoudstafel (zie vragen)
 - Recept
 - Liedje of gedichtje
 - Verwerking (10 meerkeuzevragen)
- ⇒ PRESENTATIE
 - Spreek af met je klasgenootje hoe je publiciteit voor dit land gaat maken tijdens de tentoonstelling (affiche, collage...)
 - Hoeveel plaats heb je nodig?
 - Wat heb je nodig voor het buffet?...
- ⇒ SLOTMOMENT
 - Welk feestelement kies je? (dansje, liedje, gedichtje, filmpje...)
 - Hoe lang duurt je slotmoment?

WERKKAART INTERVIEW

- ⇒ Van welk land ben je afkomstig?
- ⇒ Duid je land aan op de wereldkaart met een vlaggetje.
- ⇒ Schrijf 5 woorden op die te maken hebben met je land.
- ⇒ Wat eten jullie vooral?
- ⇒ Wat wil jij zelf weten over je land?
- ⇒ Kan je mij muziek, munten, instrumenten, cd's, kledij bezorgen?

WERKKAART MOEILIJKE WOORDEN

Ik zie een moeilijk woord.

- ⇒ Lees verder.

Snap ik nog waar de tekst over gaat?

- ⇒ Ja. Lees verder.
- ⇒ Nee. Staat de betekenis ergens in de tekst?
- ⇒ Kan ik de betekenis raden?
- ⇒ Lijkt het op een woord dat ik al ken?

Ik weet de betekenis nog steeds niet!

- ⇒ Vraag de betekenis.

Contoleer of de betekenis in de zin past.

WERKKAART LEZEN

Stap 1: Nadenken

- ⇒ Wat is de titel? Lees die.
- ⇒ Zijn er tussenkopjes? Lees die.
- ⇒ Zijn er opvallende woorden (schuin gedrukt of anders gekleurd)? Lees die.
- ⇒ Zijn er plaatjes, foto's, tabellen, grafieken of schema's? Bekijk die.
- ⇒ Is er een inleiding? Lees die.
- ⇒ Is er een samenvatting? Lees die.

Stap 2: Wat weet je er al van?

- ⇒ Over welk onderwerp gaat de tekst?
- ⇒ Heb je daar al eerder iets over gelezen?
- ⇒ Heb je er wel eens iets van gezien?
- ⇒ Heb je er wel eens over gehoord?

Stap 3: Waarom ga je lezen?

Ik ga het hoofdstuk lezen omdat ik:

- ⇒ dingen moet opzoeken (ga in de tekst zoeken);
- ⇒ belangrijke dingen moet weten (ga de tekst doorlezen);
- ⇒ belangrijke dingen moet kennen (ga de tekst goed lezen).

Stap 4: Stop! Waar gaat het over?

Als je de tekst niet meer begrijpt, kijk dan:

- ⇒ in de vorige alinea (waar ging die over?);
- ⇒ naar kernwoorden en -begrippen (belangrijke woorden in een zin);
- ⇒ naar de tussenkopjes;
- ⇒ naar plaatjes, foto's, tekeningen, tabellen en grafieken;
- ⇒ in de woordenlijst van het naslagwerk (als je een woord niet begrijpt);
- ⇒ in een woordenboek (als je een woord niet kent).

Stap 5: Wat is er belangrijk?

Richt je aandacht op de hoofdzaken (belangrijkste dingen). Dat zijn bijvoorbeeld:

- ⇒ de figuren met onderschrift (daar gaat de tekst vaak over);
- ⇒ schuin gedrukte of gekleurde woorden en begrippen.

BIJLAGE 3: Interessante sites

NETWIJS ZOEKMACHINE	www.netwijs.nl/resultaten.asp?search=taal
KIDS-TIPS	www.kennisnet.nl/cpb/po/kids/thema/tips/
NAAR SCHOOL GAAN IN DE DERDE WERELD	www.iselinge.nl/scholenplein/pabolessen/02032eondderdewereld/index.htm
VAN DALE TAALWEB	www.vandale.nl/
JEUGDBIEB	www.jeugdbieb.nl/
SPREEKBEURTEN (BV. OVER UNICEF)	www.spreekbeurten.info/unicef.html
ECPAT	www.ecpat.be/nl/jongeren.htm
SMART KID	www.aboutbelgium.net/subpaginas/z-smartkid.html
DE ARKE KINDERSITES	www.dearke.nl/kindersites.htm

BIJLAGE 4: Evaluatie van het project

Evaluatie van het project

- In eigen groepje
- Klassikale bespreking: wordt er echt iets mee gedaan? Kritisch leren zijn, mening leren vormen, discussiëren, ...

DAT VOND IK TOF	DAT VOND IK NIET LEUK	DAT HEB IK GELEERD

- In eenheidswerking

	WE ZIJN TEVREDEN	DAT KON BETER	HET GING DE MIST IN	WAT WE NOG KWIJT WILLEN
Voorbereiding				
Taalsteun				
Motiveren van de leerlingen				
Informatie naar het team				
Interview				
Samenwerking OKAN				
Resultaten eindwerkjes				
Presentatie				
Buffet				
Ouderbetrokkenheid				
Leerkrachtenbetrokkenheid				

T U S S E N D O O R

DRAMA IN HET NT2-ONDERWIJS

Fast Forward vzw maakt al sinds 2001 elk jaar een toneelstuk voor anderstaligen.

In 2006 bestaat Fast Forward dus vijf jaar en dat vierden ze met de voorstelling 'Romeo en Julia'.

Net zoals hun vorige producties wordt dit een verrassend toneelstuk in verstaanbaar basis-Nederlands voor NT2-cursisten/docenten, hun vrienden en familie.

De tournee vindt plaats in januari en februari 2006.

Op vrijdag 10 februari 2006 organiseert Fast Forward bovendien een studiedag.

Voor de middag zijn er praktische workshops over het motiveren van anderstaligen die Nederlands leren.

Werkvormen met poëzie en muziek, toneelspelletjes en rollenspelen in de taalklas komen aan bod. Na de lunch kunt u samen met 250 NT2-cursisten de voorstelling 'Romeo en Julia' bijwonen.

De workshops en de lunch zijn gratis, voor de voorstelling wordt een bijdrage van 6 euro gevraagd. De dag vindt plaats in Gemeenschapscentrum

De Zandloper in Wemmel (vlakbij Brussel).

Het aantal deelnemers is beperkt tot 120.

Wie zich wil inschrijven, vindt alle informatie op de website van Fast Forward

www.fast-forward.be